

Jakelu

Kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien arviointi

Valvonnan on oltava laadukasta, riskiperusteista sekä terveyshaittoja ja -vaaroja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmalla varmistetaan valvonnan kattavuus eri ympäristöterveydenhuollon toimialoilla.

Kunnan valvontasuunnitelmalla tarkoitetaan suunnitelmaa, johon on koottu ympäristöterveydenhuollon valvonta yleisesti ja toimialakohtaisesti. Terveydensuojelu-, tupakka-, elintarvike- ja eläinlääkintähuoltolaeissa kuvataan kunnan valvontasuunnitelmalle asetetut vaatimukset. Edellä mainittujen lakien mukaan kunnan on laadittava ja hyväksyttävä (*poikkeuksena elintarvikevalvontasuunnitelma**) säännöllistä valvontaa koskeva ympäristöterveydenhuollon toimialoja koskeva kunnan valvontasuunnitelma.

**Valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelma ja sen olennaiset muutokset voidaan hyväksyttää kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa toimielimessä osana kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa.*

Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti ja riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen ja se tarkistetaan tarvittaessa. Aluehallintovirasto arvioi kunnan valvontasuunnitelman ja sen toteuman arviointi- ja ohjauskäynneillä tai muussa

yhteydessä. Suunnitelma on myös julkinen asiakirja, josta toimijat ja kuntalaiset saavat tietoa valvonnasta.

Aluehallintoviraston suorittama valvontasuunnitelmien arviointi

Itä-Suomen aluehallintovirasto ilmoitti 29.7.2021 kirjeellä jatkavansa ympäristöterveydenhuollon arviointi- ja ohjauskäyntejä valvontakaudella 2020–2024. Arviointi- ja ohjauskäyntejä ei suoritettu valvontayksiköissä vaan arviointitehtävää on tehty ns. asiakirjatarkastuksena.

Aluehallintovirasto on ensimmäisessä vaiheessa arvioinut Vyhjäjärjestelmään tallennetut valvontasuunnitelmat 2020–2024 sekä toisessa vaiheessa vuodelle 2021 päivitetyt versiot.

Valvontasuunnitelmien arviointi perustui ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelmassa, toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa sekä Ruokaviraston valvontasuunnitelmaohjeessa esitettyihin kriteereihin. Elintarvikevalvontasuunnitelmat arvioitiin aiempaan Ruokaviraston ohjeeseen (10505/1) peilaten, koska kyseessä vuoden 2021 suunnitelmat ja uusi ohje julkaistiin vasta syyskuussa 2021.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus tarkastella myös valvontasuunnitelmaan kirjattua ”valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi” -osuutta, mutta tämä osa-alue jäi pois valvontasuunnitelman tarkastelusta alkuperäisen arviointiaikataulun venyessä.

Arvioinnin loppuraportti

Aluehallintovirasto lähetti 10.6.2022 kullekin valvontayksikölle kommentoitavaksi luonnoksen sen valvontasuunnitelmaa koskevasta arviointiraportista.

Koska arviointi suoritettiin asiakirjatarkastuksena, aluehallintovirasto teki havainnot niiden tietojen perusteella, jotka valvontasuunnitelma-asiakirjaan on kirjattu. Arvioinnissa ei ole otettu huomioon niitä

valvontayksikön mahdollisia muita asiakirjoja tai tietoja, joita ei ole kuvattu tarkemmin tai joihin ei ole viitattu valvontasuunnitelmassa. Jos perinteinen arviointi- ja ohjauskäynti olisi tehty valvontayksikössä, nämä tiedot olisivat ilmenneet käynnillä ja asiat olisi huomioitu loppuraportissa.

Valvontayksiköiden kommentit ja esille nostamat asiakohdat on huomioitu lopullisissa arviointiraporteissa. Muutama valvontayksikkö ilmoitti jo ottaneensa tai ottavansa aluehallintoviraston havainnot huomioon päivittäessään valvontasuunnitelmaansa. Valvontayksikön arvioinnin loppuraportti on kirjeen liitteenä.

Jatkossa valvontasuunnitelman perustiedot/arviointikriteerit

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman (2020–2024)¹ mukaan kunnan valvontasuunnitelma toimii valvonnan suunnittelun, toteutuksen, seurannan, arvioinnin ja kehittämisen työvälineenä, joten siihen on tarkoituksenmukaista sisällyttää valvontaan kuuluvia ja sitä tukevia asioita, kuten:

- *suunnittelun tavoitteet toiminnan jatkuvan parantamisen mukaisesti (plan-do-check-act),*
- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin *tai*
- *toimintaluokittain (elintarvikevalvonta),*
- *valvontakohteiden rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt,*
- *tarkastustiheydet riskiluokituksen perusteella*
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain,
- *henkilöstön tehtävät, vastuualueet ja velvollisuudet,*
- *perehdytys- ja koulutussuunnitelma,*
- tarkastusten *tavoitteet,* suunnittelu ja toteutus,
- valvonnasta perittävät maksut,
- näytteenottosuunnitelmat,
- painopisteet ja valvontahankkeet,
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu,
- häiriötilannesuunnitelma sekä
- *ohjaus, neuvonta ja kouluttaminen sekä viestintäsuunnitelma.*

¹ Päivitetyt (elokuu, 2022) valvontaohjelman asiakohdat esitetty *kursiivilla*

Näistä osan voi toteuttaa omina erillisinä suunnitelmina. Valvontayksiköiden suunnitellessa omaa toimintaansa voidaan valvontasuunnitelman osana laatia työsuunnitelma, johon kirjataan yksityiskohtaisemmin valvonnan kohdentuminen ja jossa huomioidaan valvontaan käytettävissä olevat resurssit.

Asiakkaan asian hoitamista taikka asiakasnäkökulmasta tarkastuksen kulkua ja tarkastuskäynnin rakennetta voi kuvata suunnitelmassa tai viitata erillisiin toimintaohjeisiin. Asia on olennainen hallintolain (434/2003) sekä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) palveluperiaatesäädökset huomioiden.

Valvonnasta perittävillä maksuilla parannetaan valvonnan kustannusvastaavuutta ja mahdollistetaan valvontakeinojen monipuolinen hyödyntäminen. Vuosittaiseen perusmaksuun sisältyviä valvontatoimenpiteitä ovat esimerkiksi monimuotoinen viranomaistyö, toiminnanharjoittajalle tarjottava koulutus ja annettava asiantuntija-apu.

Toimialakohtaisia ohjeita valvontasuunnitelmasta

Toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa ja valvontasuunnitelmien laatimisoheissa on ohjeistettu tarkemmin valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta toimialakohtaisen lainsäädännön mukaan. Alla muutamia toimialakohtaisia nostoja.

Elintarvikevalvonta

Vuoden 2021 arvioinneissa suunnitelmia peilattu vanhaan Ruokaviraston ohjeeseen (10505/1). Jatkossa valvontasuunnitelmat tulee laatia uuden ohjeen (6000/04.02.00.01/2020/1) mukaisina.

Koulutussuunnitelma

Valvontahenkilöstön perehdyttäminen ja ammattitaidon ylläpitämisen menettelyt kirjataan valvontasuunnitelmaan. Suunnitelmassa otetaan huomioon uusien henkilöiden perehdyttäminen ja osaamisen

varmistaminen, valvontayksikön ajankohtaiset osaamistarpeet sekä koulutusta järjestävien tahojen tarjoamat elintarvikevalvonnan koulutustilaisuudet.

Näytteenotto

Ruokaviraston uuden ohjeen (6000/04.02.00.01/2020, kohta 4.2) mukaan suunnitelmaan kirjataan hyväksytyt laboratoriot, joihin näytteitä eri tilanteissa lähetetään sekä sopimukset, joita näytteenotossa hyödynnetään. Vanhassa ohjeessa (10505/1) ei puhuttu mitään sopimuksista.

Elintarvikevalvonnan jatkuva arviointi

Elintarvikevalvonnassa ollaan siirtymässä kuntien valvonnan tason jatkuvaan arviointiin, joka tulee sisältämään jollain tasolla myös vuosittaisen valvontasuunnitelmien arvioinnin.

Terveysnsuojelu

Terveysnsuojelun valvontasuunnitelma voi palvella kunnan valvontatyötä elinympäristöterveyden edistämisessä laajemminkin. Kuntalaisilla tulisi olla käytettävissään tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Vastaavasti tietoa pitäisi olla myös kuntien omassa käytössä, jotta ne voivat ottaa terveystarkastukset huomioon riittävästi kaikessa elinympäristöä koskevassa päätöksenteossaan.

Terveysnsuojelulain yleisperiaatteen mukaan toiminnanharjoittajan on suunniteltava ja toteuttava toimintansa siten, että terveyshaittojen syntyminen ehkäistään (omavalvonnan tukeminen), huomioiden yksilöiden tai ryhmien erityinen herkkyys ja niistä seuraavat erityisvaatimukset.

Valvontasuunnitelmassa kuvattavia asioita ovat säännölliset tarkastukset, riskinarviointi, näytteenotto ja valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi. Lisäksi on tärkeää käsitellä

viranomaisvalvontaa sekä muita terveydensuojelutehtäviä. Näihin käytettävää resurssia on syytä suunnitella, kun laaditaan valvontasuunnitelmaa.

Esimerkiksi asuntojen ja muiden oleskelutilojen olosuhdevalvonta ja terveyshaittaepäilyjen selvittäminen ovat merkittäviä ja aikaa vieviä tehtäviä. Viranomais- ja asiantuntijalausuntoihin varattavaa resurssia voi arvioida hyväksikäyttäen aiempien vuositietojen avulla.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa kuvattavia asioita ovat kulloinkin painopisteiksi kirjatut elinympäristöterveyttä edistävät tehtävät sekä muut asiat kuten:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely,
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu,
- epidemiaselvitykset,
- asumisterveyteen sekä terveydellisten olosuhteiden valvontaan liittyvät asiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet,
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille,
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esim. toiminnanharjoittajille suunnatut koulutukset ja informaatio-ohjaus),
- kansainväliset laivatarkastukset (toimintatavat terveysuhkien varalta),
- toiminnan kehittäminen sekä
- valvonta- ja terveyshaittaepäilyt.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa on syytä kuvata virka-ajan ulkopuolella toteutettavien, häiriötilanteisiin liittyvien talousvesi-, uimavesi- ja allasvesinäytteenottojen, näytteiden tutkimisen ja laboratoriopalvelujen saatavuuden lisäksi se, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustuloksista.

Tupakkavalvonta

Tupakkalaki uudistui keväällä 2022, mikä tuo muutoksia vuoden 2023 valvontasuunnitelmaan.

—

Arviointiryhmän puolesta

Ympäristöterveydenhuollon Anne-Kaarina Lyytinen
ylitarkastaja

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Liitteet	Valtakunnallisen valvontaohjelman arviointikriteerit Valvontayksikön arviointi- ja ohjauskäyntiin (asiakirjatarkastus) liittyvä kunnan valvontasuunnitelman arvioinnin loppuraportointi
Jakelu	Itä-Suomen alueen kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt
Tiedoksi	ISAVI Johtaja Ulla Ahonen

Tämä asiakirja ISAVI/5440/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/5440/2021 har godkänts elektroniskt

Valmistelija Lyytinen Anne-Kaarina 30.09.2022 15:09